

4. Калашник Н.Г. Формування естетичної свідомості як одна з передумов виховання майбутнього юриста / Н.Г. Калашник, В.Л. Вертегел // Проблеми гуманітаризації, гуманізації освіти та впровадження новітніх педагогічних технологій в навчальних закладах МВС України (22 листопада 2002 р.). – Запоріжжя, 2002. – С. 31–33.

5. Зязюн І. Філософія педагогічної діяльності у професійній освіті / І. Зязюн // Діалог культур: Україна у світовому контексті: Філософія освіти : зб. наук. пр. / ред. кол. І.А. Зязюн [та ін.]. – Л. : Сполом, 2002. – Вип. 8. – 384 с.

ПРИХОДЧЕНКО О.В.

ВИКЛАДАННЯ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ “ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ” У ПРОФІЛЬНОМУ КЛАСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

XXI ст. назване століттям освіти. Перед сучасною педагогічною наукою та школою гостро стоїть питання докорінних реформ у сфері освіти, які спрямовані на всебічну підготовку підростаючого покоління, вивчення інтересів, можливостей дитини, її цілісний і гармонійний розвиток та особистісне зростання. Головна стратегічна лінія освітньої політики України – профілізація навчання. На це орієнтують нас Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” від 4.07.2005 р., Програма розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки, Закон України “Про загальну середню освіту”, постанови Кабінету Міністрів України “Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання” від 16.11.2000 р. № 717 та “Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти” від 14.01.2004 р. № 24 і визначає шляхи подальшого розвитку української освіти, її інтеграції в європейській освітній простір, а також створення умов для забезпечення доступу громадян до якісної освіти через впровадження кращих набутоків досвіду вітчизняних та зарубіжних методик, зокрема профільного навчання. Одним із його шляхів є орієнтація на медичний профіль. Актуалізує проблему той факт, що з кожним роком ускладнюється орієнтація школярів у численному колі професій, що пропонує сучасне суспільство. Серед них гідне місце має зайняти професія лікаря.

Проблемою профільного навчання займалися дослідники А. Алексюк, Н. Абашкіна, Є. Барбіна, В. Беспалько, І. Зязюн, В. Колінько, А. Лігоцький, Н. Нічкало, Л. Пуховська, Н. Сидорук, Б. Федоришин, Т. Яценко та інші. Проблемі профілізації старшокласників навіть присвячена дисертація Е.М. Павлютенкова “Формування мотивів вибору професії в учнів загальноосвітніх шкіл” [1].

Мета статті – розглянути проблему формування професійно значущих якостей майбутніх медиків, впровадження в навчально-виховний процес системи педагогічних впливів із цілеспрямованого формування й удосконалення відповідних якостей, значущих для професії медичного працівника. Щоб викликати зацікавленість, підвищити інтерес до такої благородної професії, як медичний працівник, до навчального плану в його варіативну частину вводиться елективний курс “Історія медицини”, з якого діти дізнаються, що з перших кроків розвитку людського суспільства медицина йде поруч. Спочатку це були з’ясування лікарських властивостей ряду рослин. Адже в період матріархату, особливо в країнах Давнього Сходу, люди користувалися переважно рослинною їжею. Саме цей пе-

ріод став підґрунтям для виникнення клінічної медицини: розробляються діагностичні прийоми, описуються симптоми перебігу хвороб та одужання.

Однак медицина набула статусу науки в сучасному розумінні цього слова в Давній Греції (Еллада). Філософ Цельс писав, що багато вчителів мудрості були також талановиті в медицині. Найславетніші з них – Піфагор, Емпедокл та Демокрит [1]. Найпершими лікарями, які були відомі історії медицини, були філософи Алкмеон (кінець VI – початок V ст. до н. е.) та Емпедокл (приблизно 490–430 роки до н. е.). Перший був учнем Піфагора, другий – сучасником Гіппократа. Якщо Алкмеон першим взяв під контроль безсмертя душі (псюхе) та почав розтинати з метою вивчення тіла людей, які померли, то Емпедокл першим увів у філософію поняття “елементи”, на яких базується все в навколишньому світі – земля, повітря, вода і вогонь, і які до того ж носять назви богів: вогонь – Зевс, земля – Гера, повітря – Андоней, вода – Нестис. Він при лікуванні впливав на організм не тільки ліками, але й психологічно; є автором поеми на медичну тему “Про природу суцього”. Медицина в Давній Греції вважалася високим мистецтвом, і, за висловом давніх греків, “гарний лікар подібний до богів”.

Окреме заняття може бути присвячене зачитуванню уривків з легенд, міфів, переказів про давніх медиків, їх зцілення людей. Так, у давньогрецькій міфології Асклепій, про якого ми вже згадували, – бог лікування та медичного мистецтва (Ескулап, за римською міфологією). Він не тільки лікував людей, а й міг повертати до життя тих, хто помер, чим дуже розгнівив громовержця Зевса, оскільки порушив закон, ним встановлений: страх відходу зі світу живих не повинен залишати людей. Розгніваний Зевс метнув блискавку і вразив Асклепія, заточивши у підземне царство. Звідти Асклепій час від часу виходив, перетворюючись на змію. У зображеннях дочки Асклепія Гігеї змія схиляється над чашою. Тому саме змія з чашею є символом медицини. У скульптурних зображеннях Асклепія змія обвиває його посох. Це символ мудрості в усіх народів. Звідси прислів'я: “Estote prudentes sient serpentes” – “Будь мудрий, як змія”. Гігея завжди супроводжувала свого батька. Від її імені й пішла назва розділу медицини – гігієна.

Щоб викликати інтерес до теми заняття, можна використати розгляд рисунків: із зображеннями Асклепія (із колекцій Музею Асклепія в Епідаврї) та його дочки Гігеї “Асклепій, обожнений лікар Давньої Греції, та його дочка Гігея”; “Хворі в очікуванні приписів Асклепія” (портик в Епідаврї); Панакеї – покровительки лікарського мистецтва (до речі, від імені богині пішла назва універсального засобу від хвороб – панацея); орнаменту античної вази, на якому художньо зображені заходи догляду за тілом – обливання, розтирання, масаж; жертвенної мармурової плити, що ілюструє випадок флебіту (запалення вен гомілки) (Афіни. Національний музей); плити з Опороса “Асклепій лікує хворого” (Афіни. Національний музей); ятреїї (домашні лікарні). “Хворі дякують лікарю”; Олександрійських хірургічних інструментів. Крім Музею Асклепія в Епідаврї, у VI–IV ст. до н. е. в Трищі (Фессалія), Епідаврї (Пелопонес) та на острові Кос були споруджені перші святилища на його честь – асклерійони. З'являються перші домашні лікарні – ятреїї, спеціально обладнані приміщення для лікування – нозокомейон. До V ст. до н. е. Належать так звані закони 12 таблиць, що містили також постанови санітарного характеру. Скульптори, архітектори вдавалися до

зображень античних цілителів, про них писали твори їх сучасники. Так, історик Фулідід описав одну з найбільших епідемій чуми в Афінах в часи Пелопонеської війни між Афінами та Спартою (431–404 рр. до н. е.). У знаменитій “Одісеї” Гомера описана Троянська війна (1193–1184 рр. до н. е.). А там, де війна, потрібна зазвичай допомога лікарів. Їх Гомером оспівано і в знаменитій “Ілліаді”. Розповідь іде про синів Асклепія – Махаона та Подалирія. Скульптори Фідій та Пракситель у своїх творіннях показали красу людського тіла та культ здоров’я. Ще один син Асклепія Подалирій, згідно з переказами, подарував світу родовідну гілку, від якої походить знаменитий Гіппократ. Існує думка, що він є лікарем у вісімнадцятому поколінні (за легендою, його батько Гераклід – лікар, мати Фенатера – теж). Відомостей про Гіппократа дуже мало, та й ті овіяні легендами. Щоб краще запам’яталася розповідь про нього, можна запропонувати для розгляду його портрет, записати в зошит роки його життя – 460–377 рр. до н. е. Крім улюбленої галузі наук медицини, вивчав поезію, музику, театральне та образотворче мистецтво, займався скульптурою та мистецтвом рахунку, риторикою й філософію. Знаменитим мандрівним лікарем-періодевтом він став уже в двадцять років. Створив свою медичну школу – гіпократику на острові Кос з послідовниками Емпедоклом, Платоном, Сократом, Демокритом та іншими. Один із видатних лікарів давнини Демокрит (близько 460–370 рр. до н. е.) сказав: “Здоров’я просять у богів у своїх молитвах люди, а того не знають, що вони мають у своєму розпорядженні засоби до цього”. Іншими словами, наше здоров’я в наших же руках. А якщо і прийшла хвороба, то, звернувшись до лікаря, допомагай йому, а лікар завжди буде на боці здорового глузду. На дошці можна подати плакат з назвами творів Гіппократа, які слід уважно прочитати та зробити записи: “Збірник Гіппократа – енциклопедія медичних знань, складається з 72 творів (з них зокрема 15 – присвячені питанням терапії, 8 – хірургії, 9 – жіночим хворобам і т. д.)”. Назвемо деякі з них: “Про переломи”, “Про рани”, “Про суглоби”, що порушують питання хірургії; “Про священну хворобу” – епілепсію; твори з терапії – “Про внутрішні хвороби”, акушерства та гінекології – “Про жіночі хвороби”, з питань діагностики – “Передбачення”, “Коські прогнози”, “Прогностика”, щодо дієти – “Про дієту при гострих хворобах”, “Про дієту”, “Про здоровий спосіб життя”, з деонтології – “Клятва”, “Закон”, “Про лікаря”, “Про сприятливу поведінку”, “Настанова тощо” [2–4]. На екрані можна показати титульний лист книги Гіппократа – першого видання латинською мовою (Рим, 1525 р. – копія вміщена в одному із видань творів генія медицини [3]), а також слайди: “Вправлення вивиху (з коментарів Аполлона Критського до творів Гіппократа)”; “Платон та Аристотель” (фрагмент фрески Рафаеля); “Римський військовий перев’язувальний пункт”, “Приймальне приміщення римського лікаря”.

Одним із яскравих його творів є збірник “Афоризми”, в якому описані прояви плевриту, кровотеч, ураження нирок тощо. І до сьогодні ми маємо класичний опис обличчя хворого при перитоніті під назвою “обличчя Гіппократа”. Його вираз “Приносити користь людям або не шкодити” (Noli nocere), що став класичним, несуть, як гасло, цілі покоління медиків. В активі мислителя було близько 300 лікарських рослин.

На парти учням слід роздаються ілюстрації із зображенням статуї Гіппократа, яка встановлена у 1933 р. на острові Кос; копію відбитка рельєфу з аскепійона в Афінах “Хірургічні інструменти в банках”, що свідчить про те, що операції Гіппократ робив надзвичайно часто, хоча, на його думку, “кожного хворого слід лікувати індивідуально, бо немає загального правила для лікування” [4, с. 65]. Саме з часів Гіппократа ведуть своє походження терміни “дерматологія”, “екзема”, “кома”, “пареніхій”, “герпес” тощо. Поняття “герпес” давньогрецьким цілителем вживалося дуже часто, а поняття “псора” вживалося і до псоріаза, і до почесухи, і до чесотки. Слід також відзначити, що наукова медична термінологія взята значною мірою зі “Збірника Гіппократа”: хірургія (рукоділля), педіатрія (лікування дітей), психіатрія (лікування душ), дерматологія (учіння про шкіру), офтальмологія (учіння про очі), неврологія, терапія, плеврит, пневмонія, епілепсія, нефрит та інші. Гіппократ учив: “... перенести мудрість (філософію) у медицину, а медицину – в мудрість (філософію)” [8, с. 102], тобто зв’язувати теоретичну і практичну частину. Він пропагував дотримуватися “дорогоцінного відчуття міри” [8, с. 102]. Його послідовник Платон (427–347 рр. до н. е.) написав ряд творів, зокрема: “Тімей”, “Закони”, у яких відобразив свої погляди на проблеми медицини, віддаючи перевагу практиці над теорією. Учень Гіппократа Арістотель (384–322 рр. до н. е.) започаткував таку медичну галузь, як ембріологія. Зробив значний внесок у розвиток біології та анатомії.

Перші згадки про медицину у слов’янських народів стосуються, за даними археологічних розкопок, первіснообщинного ладу. Найдавніша лікувальна діяльність полягала в допомозі при пологах, травмах, деяких внутрішніх хворобах тощо. Склалася система лікування хворих шляхом боротьби з численними демонами, з якими пов’язувалися ті чи інші хвороби. Самі назви цих істот часто передають різні симптоми хвороби – наприклад, імена сестер-лихоманок у давньоруській народній медицині: лілея, пухнея, корчея, жовтея, вогнея, трясуха. Для більшого розвитку уявної пам’яті можна запропонувати слайди “Кам’ян баба (берегиня) епохи матріархату”, “Тотемні стовби”, “Примітивні інструменти для лікування та амулети”, “Кульобська ваза” із зображенням картин лікування, “Дарчі пожертвування в храм зліпків із зображенням вилікуваних органів”.

Значним кроком уперед у розвитку суспільства і медицини зокрема був період рабовласницького ладу. Для зародження елементарних уявлень про будову організму мало значення бальзамування померлих. Так, у папірусі Сміта (оригінал якого належить до ХХХ ст. до н. е.) згадується про мозок, рух крові, роботу серця. Можна запропонувати слайди “Хірургічні та гінекологічні інструменти, якими користувалися лікарі Давнього Єгипту” та “Імготець – обожнений лікар Давнього Єгипту”. Починаючи з епохи Давнього царства, в Єгипті існувала школа “Будинок життя”. Медична підготовка юнаків здійснювалася також у школах при храмах Геліополісу та Соїсу, Мемфісу, Фів. Відзначається наявність так званих лікарських книг, у яких було зібрано опис надання допомоги хворому при тих чи інших хворобах. З’являються і так звані зводи з лікувальної дієтетики, жіночих хвороб та лікування тварин. Про розвиток зуболікарського мистецтва свідчать знайдені у мумій (3 тис. років до н. е.) зуби, що були прикріплені до інших зубів золотою проволкою, щелепи, просвердлені при операції. Єгипет також

вважався античними авторами батьківщиною понять про шкірні хвороби. З повісті “Олександрія” (XI ст.) слов’яни дізналися про єгипетські знеболювальні ліки при пологах. Медичні теми присвячені також праці “Тлумачна Палея” (за списком XIV ст.) – описує способи очищення річкової води фільтрацією через загороджувальні вали, “Ворота Арістотеля” (XV ст.).

Іншим яскравим центром цивілізації була Ассирія та Вавилон. Для вивчення історії медицини цих країн є глиняні кахлі з бібліотеки Ашшурбаніпала (668–631 рр. до н. е.) в Ніневії, Ніппурі, палацу Марі (2000 рр. до н. е.). Найважливішою пам’яткою давнини є кодекс Хаммурапі – клинопис на базальтовому камені (XVIII ст. до н. е.) – слайд “Звід законів вавилонського царя Хаммурапі”. Існувала ціла книга з дев’ятнадцяти таблиць, яку знавець ассірології Ефеле називає “Медициною пропедевтикою”. Вплив медицини Ассиро-Вавилонії на сусідні держави Малої Азії – Сирії, Іудеї, Фінікії, Ірану, Греції (Книдська школа) безсумнівний. До того ж він виявляється і в Давній Русі: для позначення хірургії на Русі в давнину застосовувався термін “хитрість залізна”, а для терапії – “хитрість зелена”, що аналогічно до “медицини шкіри” та “трав’яної медицини” вавилонян.

Навчальна тема “Медицина Давнього Ірану” повідомляє нам про вплив психіки на розвиток хвороби: “гнів знижує апетит, але радість його повертає” [5, с. 75]. У Давньому Ірані був свій медичний пантеон, роль Ескулапа в якому належала богам Траетону, існував Канон Авести – збірник гімнів та релігійних текстів ахеменідського та доахеменідського часу, який складався протягом тисячоліття (IX ст. до н. е. – III ст. до н. е.). Двадцять книга цього канону – Вендидат – містить деякі дані про давньоіранську медицину. Середньоіранською мовою (пехлеві) в III–VII ст. склалися детальні зводи релігійних та епічних сказань іранських племен, літописи, дидактичні твори. Інтерес становить збірник байок “Каліла та Дімна”, у якому вміщено багато афоризмів про народну медицину, відомості про лікарів, хвороби, способи їх лікування та запобігання. Про військово-медичну організацію іранців повідомляється у Плінія Старшого, Геродота та інших античних авторів. В каноні Авести відображено становище лікаря в Ірані. Запобігання хвороб відводилося важливе місце: “Вирви недуг перш, ніж він оволодіє тобою” [5, с. 75]. Хворий не повинен нічого приховувати від лікаря, бо “хто приховав хворобу перед лікарем, той обдирив себе” [5, С. 75]. Іранці мали багатий медичний інструментарій, а при зшиванні ран широко використовували жили тварин.

На високому рівні перебувала і давньокитайська медицина. Джерела її вивчення були: книги (слайди: “Давня монографія зо чжен-дзю терапії”, “380 життєвих точок-орієнтирів для голковколювання (акупунктура) та приживання (мокса)”, “Лікар Давнього Китаю Хуе Ту оперує героя війни Таня Юна, увагу якого відволікають грою в шахи”, “Дослідження пульсу” (старовинний малюнок)). Найціннішою літературною пам’яткою китайського народу є Збірник пісень та гімнів (Шицзин) XI–VII ст. до н. е. Цей твір вважається давнішим за Веди Індії, Канони Авести Ірану, “Одісею” та “Іліаду” Гомера (Греція).

Назвемо ще ряд видатних медичних творів. Це “Трактат про хвороби”, “Книга про інфекційні хвороби” (Чжан Чжун-цзін), “Чжоуські ритуали”.

Виділяється своїми особливостями і медицина Давньої Індії. В юридичній пам’ятці – законах Ману (II ст. до н. е. – II ст. н. е.) багато уваги приділяється сані-

тарії, особистій гігієні. Аюрведа містить численні анатомічні найменування органів. Бхаскармом Бхатте (1000 р. н. е.) написано великий трактат з нормальної анатомії і вважається більш давньою пам'яткою, ніж “Канон” Ібн-Сіні. Лікаря цінували за його знання, за вміння втілювати їх у практику, бо “лікар, який нехтує теоретичними відомостями, схожий на птаха з обрізаними крилами” [5, с. 89]. Про медицину Індії знали і в Давній Русі. Про неї згадується в Нестора (XI–XII ст.).

Зупинимося на медицині Тибету. До завдань лікаря входило вміння “хворого бачити, чути та обстежувати” [5, с. 93]. Найбільш складними вважалися дитячі та жіночі хвороби: “Важче вилікувати одну жінку, ніж 10 чоловіків, та одного малюка, ніж 10 жінок” [5, с. 93]. Особистість лікаря в Давньому Тибеті була на рівні богошанування, який мав “... говорити і діяти безобманно, смиренно, правдиво і з посмішкою” [5, С. 93].

Значного розвитку набула медицина у феодальних мусульманських державах – халіфатах. Мало кому не відоме ім'я ученого-енциклопедиста Абу-Алі Ібн-Сіна (99–1037). Він написав енциклопедичний “Канон лікарської науки”, який здобув світову популярність. Він перевидавався латинською мовою близько тридцяти разів протягом багатьох століть. Ученого називали князем лікарів – *princes medicorum*.

Середні віки теж відомі іменами талановитих мужів: Леонардо да Вінчі (1452–1519) – видатний анатом, художні обдарування якого допомагали йому робити детальні замальовки при розтині тіл загиблих; Т. Парацельс (1493–1541) – розробник раціональної системи лікування ран, переломів; Ф. Бекон (1561–1626) – експериментатор, який наполягав на застосуванні знеболювальних речовин у хірургії, штучних мінеральних вод для лікування хвороб; Р. Декарт (1596–1650), який висловлював думку про існування рефлексів; Й. Ван-Гельмонт (1577–1644) – ятрохімік, лікар-практик, Сільвій (Ф. де ля Бое) (1574–1672) – клініцист Лейденського університету; А. Везалай (1514–1564) – встановив непроникність серцевої перегородки в післяутробному періоді, описав клапани серця, створивши передумови для відкриття легеневого кровообігу; Г. Фаллопій (1523–1562) – вивчав розвиток людського зародку в його судинній системі; Фабріцій (1537–1619) – описав венозні клапани, довівши цим самим, що венами кров рухається до серця, а не від серця. Засновник Лейденського анатомічного театру (1597 р.) П. Пау (1564–1617), зображений на відомій картині Рембрандта “Урок анатомії доктора Ван-Тульпа” в момент демонстрації розтину (ксерокопію картини можна роздати кожному учневі).

Від Арістотеля й до наших днів медицину цікавило основне принципове питання “про самовідтворювальне зародження життя на землі”, точніше – про первісне виникнення життя на Землі. Т. Віллізією, А. Галлером та іншими була показана значна роль нервової системи в організмі людини. У. Куллен обґрунтував “нервовий принцип” як верховний регулятор усіх життєвих процесів. Напруження нервової системи викликає, за Кулленом, явища судоми, розслаблення нервової системи, навпаки, викликає атонію. Учень Куллена Дж. Броун розвинув систему лікування подагри. У своїй головній праці “Елементи медицини” він визначив збуджуваність як основну сутність життя, а здоров'я – як нормальний стан збуджуваності, хворобу – як підвищення або зниження збуджуваності, як стенічний або астенічний стан.

Таким чином, зробивши екскурс в історію медицини, ми переконалися в численній кількості відкриттів, зроблених світовою медициною, ознайомилися з іменами видатних лікарів, які, докладаючи неймовірних зусиль, крокували вперед, жертвовно присвятивши своє життя в ім'я здоров'я цілих поколінь людей. Учні профільного класу, ознайомившись з матеріалами елективного курсу "Історія медицини", мають глибоко усвідомити внесок попередніх поколінь у розвиток наукової медичної думки і прагнути, працюючи в майбутньому в цій галузі, робити нові відкриття в ім'я здоров'я своїх сучасників, в ім'я здорового способу життя майбутніх поколінь.

Література

1. Павлютенко Е.М. Формирование мотивов выбора профессии у учащихся общеобразовательных школ : дис. ... доктора пед. наук :13.00.01 / Е.М. Павлютенко. – Запорожье, 1989. – 404 с.
2. Целье Авл. Корнелий. О медицине / Целье Авл. Корнелий. – М., 1959. – 542 с.
3. Гиппократ. Сочинения / Гиппократ ; [пер. с греч. В.И. Руднева, комментарии В.П. Карпова]. – М. ; Л. : Медгиз, 1941. – Т. 3. – 649 с.
4. Гиппократ. Сочинения / Гиппократ ; [пер. с греч. В.И. Руднева, комментарии В.П. Карпова]. – М. ; Л. : Медгиз, 1944. – Т. 2. – 617 с.
5. Гиппократ. Избранные книги / Гиппократ ; [пер. с греч. В.И. Руднева, комментарии В.П. Карпова]. – М. : Биомедгиз, 1936. – 632 с.
6. Большая медицинская энциклопедия / [гл. ред. А.Н. Бакулев]. – М., 1980. – Т. 17. – 1183 с.

РУДЕНКО Н.В.

ВИБІР СТУДЕНТАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ

Виявлення й використання основних закономірностей вибору й побудови професійної кар'єри, управління кар'єрою розглядаються як необхідні елементи нормального функціонування організацій. Але водночас наявність у суспільстві умов і можливостей для здійснення успішної кар'єрної реалізації для жінок розглядається ще і як один з індикаторів демократичності й соціально-економічного благополуччя суспільства. Якщо в патріархальних суспільствах жінці приділяється виключно роль домогосподарки, матері, "охоронниці домівки", то в економіці сучасних розвинутих і демократичних держав спостерігається "вторгнення" жінок у сфери, що вважалися раніше типово чоловічими. Сьогодні жінки рішуче виступають проти явної дискримінації у сфері зайнятості й намагаються реалізувати гендерну рівність у вищих професійних і політичних сферах. Як відзначають дослідники, українська економіка в майбутньому повинна стати менш ієрархічною, більш гнучкою й рухливою. І в реалізації цього нового підходу величезні переваги будуть мати жінки. Тому що, за прогнозами соціологів, важливою тенденцією розвитку українського суспільства на найближчі 50 років стане його неухильна фемінізація. Але, незважаючи на це, зберігається гендерна дискримінація й економічна нерівність між жінками й чоловіками, залишаються ще бар'єри на рівні упереджень, стереотипів щодо можливостей жінок як професіоналів і керівників. Наявність серйозних стримувальних факторів приходу жінок у вищий ієрархічний шар (у бізнесі, у політиці) не скасовує актуа-